

Ioana ANGHEL

Moartea unui comis-voiajor sau "Chipul înfrângerii!"

Una dintre disputele stărnite de *Moartea unui comis-voiajor* în rândul exegeților operei lui Arthur Miller este cea cu privire la natura tragică a textului. Poate sau nu fi denumită piesa o tragedie?! Pe de o parte s-a considerat că personajul principal – l-am numit pe *Willy Loman* – este un „oarecare”, un ins modest lipsit de măreția eroului tragic precum *Oedip* în antichitate ori *Lear* în dramaturgia secolului al XVI-lea. În sens invers, însuși Miller argumenta că tragismul textului constă în tăria de caracter a eroului, (chiar fără măreție fiind acesta), de a-și apăra până la capăt, chiar cu prețul vieții, demnitatea personală și visurile. Privind din acest punct de vedere, textul lui Miller este o tragedie modernă. Bineînțeles, tragedia unui învins. Cel mai dureros este, însă, că *Willy Loman* a fost învins chiar de el însuși. Imaginea greșită despre el însuși, despre copiii lui, despre putințele proprii l-au făcut profund nefericit, punctul terminus al disperării și inadaptării fiind însăși sinuciderea..

Mult pomenitul și visatul „american dream” este prezentat aici în întreaga-i „splendoare”. Oameni mai slabi, mai puțin curajoși, ori neaventurieri, mai singuratici, sigur mai puțin materialști, au fost atinși de suflul ratării, crezând într-un ideal ce nu-i reprezenta. Visul american – o utopie pentru atâția și atâția oameni. *Willy Loman* și fiii lui – victime ale acestei utopii; așa stând lucrurile, nu pot fi blamați pentru ceea ce și-ar fi dorit să devină.

Textul este dureros de dur, de adevărat și de actual. Montarea de pe scena Teatrului „Sică Alexandrescu” din Brașov, semnată de Dominic Dembinski, este un duș rece oferit spectatorului. Sensurile piesei, caracterul dramatic, aerul deprimant pe care îl expiră scena, drumurile fără ieșire ale eroilor sunt disecate cu inteligență și talent. Regizorul și trupa transmit publicului întreaga disperare și dezorientare a membrilor familiei *Loman*, hăul ce se cascadează între ceea ce se cred și ceea ce sunt în fapt eroii lui Miller.

Willy Loman, întruchipat excelent de Mircea Andreescu, este atât de chinat, de măcinat și de frumos totodată, încât parcă tu, ca spectator, respiri un pic ușurat în momentul morții, parcă te bucuri că a scăpat de greutatea propriei existențe. *Biff Loman* (întruchipat de Dan Cogălniceanu) este fiul cel mare al lui *Willy*. Toate visurile neîmplinite, idealurile neatinsse sunt proiectate de tată în viitorul băiatului, în mod cert curând un mare om de afaceri, un răzbătător, prin urmare, un învingător. Și, din nou, realitatea este departe de sărmanul *Willy Loman*. De ce? Pentru că fiul cel mare, talentatul sportiv din vremea liceului, fermecătorul tânăr din vremea adolescenței, este în realitate un ratat! Ba chiar mai mult, un pungaș mărunț, incapabil să-și construiască un drum – măcar onest – în viață. De fapt, singura rază de lumină în toată această noapte ce-i învăluie pe toți *Lomanii* se întrevede în final, când *Biff* recunoaște că este un ins OARECARE, că nu va ajunge cine știe ce mare om de afaceri, că nu va revoluționa lumea în nici un fel. Cel puțin va avea șansa de a nu trăi toată viața nefericit în propria-i piele, precum tatăl lui. Actorul are

multă forță și coerență în lupta disperată de a se găsi pe sine, uneori însă devine monoton.

Hol, fratele mai mic, un fante de cartier, de asemenea un tip oarecare, își trăiește existența în umbra „genialității” fratelui mai mare. El pare, dintre toți trei, cel mai adaptat, dacă se poate spune așa, propriului destin, neînțelegând însă mai nimic din lupta și neputințele tatălui. Tot ceea ce promite este să se însoare, un lucru de altfel la îndemâna aproape a oricui! Încearcă mereu să-și susțină atât fratele cât și tatăl, rămânând însă mai mereu pe dinafara conflictului dintre cei doi. Marius Cordoș izbutește în rolul lui *Hol* să aducă pe scenă un întreg univers de cartier, o lume consumată între un servici oarecare, un apartament – culmea avuției – și o serie de femei la fel de oarecare ca și el.

O adevărată bucurie pentru spectator este prezența Virginiei Itta Marcu în rolul *Lindei Loman*, soția nefericitului *Willy Loman*. Blândă, indulgentă, protectoare, caldă, tristă, însingurată, speriată, disperată sunt nuanțe cu care actrița îmbogățește rolul. Virginia Itta Marcu, dincolo de personaj, emană generozitate, talent, modestie, dăruire pentru scenă.

Multitudinea spațiilor de joc cerute de textul dramatic poate constitui o problemă pentru scenograful ce trebuie să gândească scena în așa fel încât să nu piardă nimic din atmosfera locurilor de desfășurare, acestea fiind foarte importante în contextul spectacular: habitatul familiei Loman, camera de hotel obscur în care *Willy Loman* își întâlnește amanta, așa-zisa grădină a familiei etc. Mihai Mădescu a conceput un décor unic, compus din spații succesive atât pe orizontală – în profunzimea scenei – cât chiar pe verticală. Prezența permanentă a coșciugului-bancă dă și mai multă greutate zbaterilor de pe scenă. Toate au un final și acela nu poate fi decât moartea. În plus, coșciugul dă impresia că toți trăiesc (trăim ?) într-un enorm cimitir.

O bogăție de stări, gânduri și nuanțe este ceea ce ne oferă *Moartea unui comis-voiajor*, dovedind, din nou, că Teatrul din Brașov are o trupă realmente valoroasă, căreia nu-i trebuie decât un regizor bun pentru a da valoare scenei. Iar întâlnirea cu Dominic Dembinski s-a dovedit a fi benefică pentru toți.

Moartea unui comis-voiajor de Arthur Miller, Teatrul “Sică Alexandrescu”, Brașov, stagiunea 2001–2002. Traducerea: Sima Zamfir. Regia: Dominic Dembinski. Decoruri și costume: Mihai Mădescu. Ilustrația muzicală: George Marcu. Cu: Mircea Andreescu, Virginia Itta Marcu, Dan Cogălniceanu, Marius Cordoș, Marius Cisar, Bianca Zurovski, Gabriel Săndulescu, Dan Săndulescu, George Custură, Relu Sîrîțeanu, Mirela Borș, Lorena Ciubotaru.

Contemporaneitatea clasicilor sau ce mai face Arthur Miller

Citind jurnale, cărți de memorii, (auto)biografii ale unor artiști faimoși, scriitori, gânditori ce au trăit de-a lungul ultimului mileniu, descoperi că marea lor parte au creat, au trăit, au murit în mizerie, talentul și opera fiindu-le